

Nr 4

Av herr Pettersson, Axel Georg, och fröken Pehrsson, om viss granskning av radio- och televisionsprogram för utbildningsändamål.

(Lika lydande med motion nr 5 i Andra kammaren)

Stockholm den 14 januari 1970

Axel Georg Pettersson (cp)

Maj Pehrsson (cp)

Nr 5

Av herr Helén m. fl., om åtgärder mot könsdiskriminering.

(Lika lydande med motion nr 7 i Andra kammaren)

Sammanfattning

Det brister mycket i kvinnors rätt att få verka på vanliga mänskliga villkor, och fortfarande lever en hel del kvar av argumenten om kvinnans rätta, d. v. s. begränsade, uppgifter, konstaterar man inledningsvis i motionen.

Könsjämligheten möter kanske kraftigast motstånd av alla jämlikhetskrav. Ändå skulle den kunna bli mönstret för hur en jämlikhet kan se ut, som inte är nivellering utan generös glädje åt olikheter. I motionen pekas på flera slag av ojämlikhet mellan könen i det svenska samhället, vilka bör och kan avskaffas genom samhällliga åtgärder.

1. Det bör skapas flera *deltidstjänster* för män och kvinnor. De sociala förmåner som varierar med arbetstidens längd bör ändras, så att deltidsarbete inte diskrimineras. Det gäller också lönesättningen som ofta även i statsförvaltningen kan vara relativt sett oförmånlig för de deltidsanställda. Nedkonstituering till lägre lönegrad kan förekomma inom statsförvaltningen vid övergång till deltidstjänst, något som vi betraktar som djupt orättvist.

2. *Inkomstprövningen mot makes inkomst* bör slopas när det gäller omskolningsbidragen från AMS. Den drabbar i praktiken främst gifta kvinnor och verkar hämmande på deras vilja till omskolning. Inkomstprövningen mot makes inkomst inom studiemedelssystemet bör ses över, så att reduceringen inte som nu sker redan när maken har låga inkomster.

3. En genomförd *individuell beskattning* är mycket viktig för könsjämligheten. Det system med sambeskattnig som vi hittills haft har i verkligheten fungerat könsdiskriminerande. När individuell beskattning genomförs måste man emellertid se till att den inte brutalt träffar de kvinnor, som av olika skäl inte har möjlighet att skaffa sig eget arbete och givetvis inte bör straffas för detta, t. ex. de som bor på orter med ensidig näringsstruktur eller saknar möjligheter att få hjälp med barntillsyn.

4. I motionen sägs att folkpartiet vill fortsätta att kräva en snabb utbyggnad av *barnstugorna*. Staten måste ta större ansvar för verksamheten.

Även familjedaghemmens betydelse understryks. Vidare kräver man rätt till egen sjukpenning, då hemmavarande barn är sjukt.

5. Aktionen för att få bort *könsdiskriminering i platsannonser* behöver stödjas.

6. Även *bostadsplaneringen* uppmärksammas. Bestämmelserna om hur man får och måste bygga behöver ändras, så att fler gemensamhetsanläggningar kan omfattas av låneunderlaget och en norm skapas för byggandet av daghemsplatser av samma principiella slag som nu gäller för byggande av parkeringsplatser. Till en god bostadsmiljö hör också generösare öppet-hållningstider i detaljhandeln.

7. *Könsbestämda sociala förmåner* bör förändras och göras lika för män och kvinnor. Av den anledningen bör det gamla folkpartikravet om en *allmän egenpension* genomföras.

8. Det behövs en uppsökande kurativ verksamhet bland invandrarna och deras familjer. Erfarenheten visar, att *invandrarkvinnorna*, som ofta har brist på kontakter utanför den egna familjen, i stor utsträckning har anpassningsproblem i vårt land.

9. Åtgärder för en *jämnare könsfördelning bland lärarna i förskolan och på lågstadiet* krävs också i motionen, där man även diskuterar möjligheter att lägga in en tids arbete i barnstuga o. d. som ett led i den *obligatoriska praktiken för många andra yrken* än bara förskollärarens. Det kan gälla t. ex. tekniker och arkitekter, som skall ha med byggnads- och samhällsplanering att göra, eller blivande barnläkare och barnpsykologer.

10. En utredning krävs också, vars uppgift skall vara att föreslå dels hur en mindre könsbunden rekrytering till kvalificerad intern utbildning på arbetsplatserna stimuleras, dels hur man motverkar förekomsten av olika karriärvägar på samma nivå för män och kvinnor.

11. Avslutningsvis diskuterar motionärerna möjligheten av en *lagstiftning mot könsdiskriminering*.

Inledning

För femtio år sedan genomfördes i Sverige allmän och lika rösträtt för kvinnor och män. Detta var ett gammalt liberalt krav och genomfördes i huvudsak tack vare insatser under flera decennier från liberalt håll. Kämparna för den kvinnliga rösträtten avsåg inte bara att genomföra en formell jämlikhet i statslivet. De hoppades också på nya impulser i samhällsarbetet från de dittills utestängda och på att kvinnans möjligheter att förverkliga sig själv och helt utveckla sin begåvning skulle vidgas på alla områden, inte bara det i snäv mening politiska.

Dessa senare förhoppningar har väl inte i allo infriats. I varje fall märkte man en lätt ton av besvikelse vid firandet av femtioårsminnet av den kvinnliga rösträtten under fjolårets lopp. Fortfarande brister det mycket i kvinnors rätt att få verka på vanliga mänskliga villkor, och fortfarande lever en hel del kvar av argumenten om kvinnans rätta, d. v. s. begränsade, uppgifter. Därtill kommer att vissa vetenskapers utveckling just i dag verkar att visa upp argument *mot* könsens jämställdhet, som man måste ta ställning till.

Dess viktigare är det då, att vi klart och tydligt vet, på vilka argument vi stöder våra krav på frihet för människan att välja sin egen roll och skapa sin egen bild. Lika litet som man kan grunda en mänsklig sexualmoral utslutande på hur babianer betar sig eller ett mänskligt statskick på hackordningen i en kråkflock, där en ytterst sträng hierarkisk ordning råder, lika litet kan man ur något djuriskt arv hos människan härleda rätten för det ena könet att utestänga det andra från sina egna mänskliga rättigheter. Det som ger oss rätt att hoppas på en annan och ny jämlikhet mellan könen här och nu än någonsin förr är ju det obestriddliga faktum att våra levnadsomständigheter och särskilt våra produktionsmetoder också radikalt skiljer sig från vad mänskligheten hittills känt till. De egenskaper hos människan, som i dag är viktiga för hennes och hennes släktes framgång och överlevande, är inte längre i samma utsträckning de könsbundna egenskaperna. De är de för båda könen gemensamma. Av denna nya situation måste vi dra nya slutsatser.

Men det är inte bara fråga om att avskaffa ojämlikhet. På detta mänskliga område är det minst lika mycket fråga om att visa upp hur fruktbar och glädjeskapande jämlikheten är. I själva verket torde könsjämlikheten, den som på visst sätt möter kraftigast motstånd av alla jämlikhetskrav, just kunna bli mönstret för hur en jämlikhet kan se ut, som inte är nivellering utan generös glädje åt olikheter.

För att denna glädje skall kunna finnas, fordras att den inte störs av sådana ojämlikheter, som upplevs som onödiga och livshämmande. Det finns fortfarande en rad sådana ojämlikheter kvar i det svenska samhället. Med denna motion vill vi peka på sådana bland dem som vi anser kan och bör avskaffas genom statens åtgärder.

1. Förvärsarbete

Deltidstjänster

Det finns många motiv till önskan om deltidarbete. Människor, som har heltidstjänstgöring kan temporärt eller varaktigt önska deltid på grund av familjeskäl, hälsoskäl, studier eller för att man önskar trappa ner sin aktivitet successivt inför en förestående pensionering. Vanligast är dock deltidarbete för gifta kvinnor, som på det sättet vill förena yrkesarbete med t. ex. barntillsyn.

Önskemålen om deltidarbete är egentligen inte någon kvinnofråga. Många motiv kan som nämnts anföras. I och med att en friare familjesyn växer fram, kommer också önskemålen från både män och kvinnor att bli vanligare i fråga om deltidstjänst eller partiell tjänstledighet under den tid barnen är små och kräver mycken tillsyn.

Det bör skapas fler deltidstjänster och det bör i praktiken bli möjligt för andra än gifta kvinnor att få arbeta på deltid.

Dock kan man säga, att deltidarbetets villkor är en kvinnofråga, så till vida att deltidarbetena f. n. domineras av kvinnor och att de i huvudsak ekonomiskt och med tanke på sociala förmåner är sämre lottade än motsvarande heltidstjänster.

Deltidsarbete, som är förlagt så i tiden, att det omfattar mindre än 8 dagar per månad, är inte semestergrundande. Ordinarie deltidstjänster kan inte anordnas inom statsförvaltningen, och statens allmänna pensionsreglemente (SPR) gäller bara den, som har minst halvtidstjänstgöring. Vidare förekommer det inom statsförvaltningen, att en befattningshavare nedkonstitueras, d. v. s. erhåller t. ex. halv lön enligt lägre lönegrad vid övergång till halvtid. I andra fall har det hänt, att en tjänsteman som övergått till deltidstjänst inte blir uppflyttad i den högre lönegrad, som han enligt förhandlingsöverenskommelse skulle vara berättigad till och som han skulle ha fått vid heltidstjänst.

På många sätt har således deltidarbetande sämre sociala förmåner än andra. Det gäller inte bara de områden som regleras enligt riksdagens och Kungl. Maj:ts beslut utan också vad som överenskommit av arbetsmarknadens parter. AFA-försäkringens tjänstegruppliv — med undantag för begravningshjälp — samt avgångsbidrag utgår bara till dem, som haft en vecoarbetstid av minst 18 timmar. Samma sak gäller permitteringslön och arbetslöshetsförsäkring.

Exemplen kan mångfaldigas liksom exempel på att deltidsanställda har betydligt sämre anställningstrygghet än heltidssysselsatta. Många av de nämnda missförhållandena torde bero på den i många fall felaktiga föreställningen, att deltidarbetande är mindre beroende av sina inkomster än heltidssysselsatta.

Det finns ytterligare ett motiv till varför de sociala förmånerna i tillämp-

lig grad bör vara lika för alla oavsett arbetstidens längd. Deltidsanställningen kan nämligen annars missbrukas av enstaka arbetsgivare, som erbjuder sådan anställning för att slippa ifrån en del sociala avgifter.

Det är självklart att vi på det korta utrymme som står till buds i en motion inte kan anvisa hur de ovan nämnda missförhållandena bäst kan lösas och hur man kan skapa förståelse i samhället för det växande behovet av deltidstjänster hos olika kategorier av människor med helt olika bevekelsegrunder. Frågorna om deltidssarbetets roll i framtidens samhälle bör därför utredas.

Omskolningsbidrag och studiesocialt stöd

Omskolningsbidrag från AMS är inkomstprövade mot makes inkomst. Inkomster från egna extraarbeten reducerar däremot inte bidragen. Den successiva reduceringen mot makes inkomst börjar redan då makes inkomst efter skatt överstiger 500 kronor, d. v. s. om maken t. ex. har vanlig folkpension.

I praktiken drabbar dessa drastiska reduceringsregler främst gifta kvinnor. Reduceringen upphör vid en inkomst för make av ca 1 050 kronor efter skatt. Då är grundbidraget minskat med hälften. Därefter träder den spärrregel i kraft, som säger att minst halva grundbidraget skall utgå. Den, vars make har mycket höga inkomster, får således samma omskolningsbidrag som den vars make är låginkomsttagare med 1 100 kronor i månaden efter skatt, nämligen halvt bidrag. I praktiken blir därför reduceringsregeln enbart diskriminerande främst givetvis mot gifta kvinnor, men även mot vissa gifta män utan att den medför några positiva effekter. Bestämmelsen bör avskaffas.

Även när det gäller det studiesociala stödet vid universitet och högskolor förekommer prövning mot makes inkomst. Vi anser att en hög inkomst hos maken bör reducera studiestödet. Men med nuvarande regler, där studiemedlen reduceras med en tredjedel av det belopp med vilket makens inkomst överstiger 140 % av ett basbelopp, sker en betydande reduktion av studiemedlen även i de fall där maken har inkomster som normalt sett betraktas som låga. Att på t. ex. en kontorsbiträdes- eller vaktmästarlön finansiera betydande delar av makens studiekostnader är kännbart och strider enligt vår uppfattning mot principen att ekonomiska hinder inte skall läggas i vägen för högre studier. Reduceringsreglerna bör alltså göras mera generösa.

Individuell beskattning

Ett grundläggande villkor för jämlikhet medborgare emellan är att alla beskattas efter samma regler. Det system med sambeskattnings vi hittills haft har i verkligheten fungerat könsdiskriminerande. Nästan undantagslöst är det ju hustrun som lämnat sitt förvärvsarbete för att stanna hemma, t. ex. när barnen är små. När hon överväger att återinträda i förvärvslivet

finner hon att hennes lön blir mycket hårt beskattad på grund av att hennes inkomst vid sambesättning i skattehänseende läggs ovanför mannens inkomst, därför att mannen tidigare kunnat tillgodogöra sig två ortsavdrag eller därför att med nuvarande regler för särbesättning bägge makarnas inkomster kommer att beskattas enligt skatteskalen för ogifta. Det "lönar sig" alltså i många fall inte för bägge makarna att förvärvsarbeta. Med hänsyn till att kvinnor i allmänhet av olika skäl har lägre lön än sina män påverkas hustrun ofta att stanna kvar i ett hemarbete som inte längre kräver hennes hela arbetstid.

Att ersätta detta system med en fullt genomförd individuell beskattning är både en länge väntad åtgärd av rättvisa mot stora kvinnogrupper och en åtgärd som måste medföra påfrestande övergångssvårigheter för andra kvinnogrupper och deras familjer. En skattereform måste utformas så, att den bygger på individuell beskattning och därmed på en väsentlig punkt jämställer alla arbetande människor men att den hindras från att brutalt träffa de kvinnor som av olika skäl inte har möjlighet att skaffa sig eget arbete och givetvis inte bör bestraffas för detta. Det kan gälla t. ex. dem som bor på orter med ensidig näringsstruktur eller saknar möjlighet att få hjälp med barntillsyn. Vi hänvisar beträffande vår ståndpunkt i övrigt till folkpartiets skattemotioner 1969 I: 381 och II: 439.

Annonsering efter platsökande och motverkande av könsbundna karriärvägar

Ett litet men inte oväsentligt inslag i kampen mot könsfördomar är aktionen för att få bort könsdiskriminering i annonser. Här kan staten framför allt bidra genom att se till att dess egen platsannonsering är könsneutral och att arbetsförmedlingarnas listor inte anger manliga resp. kvinnliga platser. Det sker fortfarande ibland misstag i dessa avseenden trots att t. ex. införandet med könsåskilda annonser för statliga tjänster är förbjudet. Det är alltså ännu nödvändigt att hålla en skarp bevakning på detta område.

På en del arbetsplatser förekommer på grund av slentrian eller av andra skäl en könsbunden rekrytering till utbildning för mera kvalificerade befattningar. Bara män kommer i fråga. Det är något som måste motverkas, om så behövs genom lagstiftning. På en hel del arbetsplatser — inte minst i offentliga tjänster — förekommer skilda karriärvägar på samma nivå för män och kvinnor, t. ex. kvinnliga kontorsbiträden och manliga vaktmästare i riksdagen. En sådan uppdelning bör också på lämpligt sätt motverkas.

2. Hem, familj, barntillsyn

D a g h e m s f r å g a n

Problemet med småbarnen är inte enbart en kvinnofråga och inte heller en fråga för alla kvinnor, eftersom exempelvis hälften av alla gifta kvinnor inte har några barn under 16 år och eftersom barntillsynen i princip är en plikt för båda föräldrarna, inte bara för modern. Men i praktiken är det kvin-

nan som i allmänhet avhåller sig från förvärvsarbete, om hon har småbarn, inte mannen. Och vi vet att omkring 200 000 kvinnor skulle vilja söka arbete utanför hemmet, om de kunde få hjälp med att ta hand om barnen.

Vi i folkpartiet vill fortsätta att kräva en snabb utbyggnad av barnstugorna. Vi har länge krävt att staten skall ta större ekonomiskt ansvar för detta. Om en kvinna kan ta arbete genom att hennes barn blir omhändertagna på barnstugan ger detta ökade skatteinkomster för stat och kommun. Det är därför av rent ekonomiska skäl inte orimligt att staten tar på sig ansvaret för en större del av barnstugekostnaderna.

Självklart skall inte sådana ekonomiska uträkningar vara det utslagsgivande. Man kan inte beräkna, vad det betyder för barnen att få komma i en miljö, som i många fall är mera stimulerande än den som hemmet kan erbjuda och som, om den sköts rätt, kan bli ett ytterst välgörande komplement till den egna familjen. Men sådana värden måste man dock i sista hand räkna med, eftersom samhället ändå är till för människornas skull och inte för nationalproduktens.

Också familjedaghemmen är i sammanhanget av stor betydelse. De är lättare att anordna och erbjuder under samhällets kontroll en god miljö för barnen. Det ekonomiska stödet till familjedaghemmen får inte urholkas. Familjedaghemmen kommer att mera utförligt behandlas i en motion, som senare väckes från vårt håll vid årets riksdag.

För småbarnsföräldrar — i synnerhet de ensamstående — behövs ytterligare en sorts hjälp, för att deras möjlighet att försörja sig inte skall bli illusorisk, nämligen den rätt till egen sjukpenning även då barnet är sjukt som vi föreslår från folkpartihåll i en motion till årets riksdag angående de ensamstående.

3. Bostadsfrågor

När man söker att öppna samhället för alla individer så att det fungerar bättre både när det gäller arbetschanser och möjligheter till ett tillfredsställande gemenskapsliv, upptäcker man att många hinder ligger bokstavligen inbyggda i det sätt, på vilket våra bostadsområden är planerade resp. planeras. Mycket som i dag är omöjligt att genomföra skulle vara mycket enklare att göra om bara de rent lokala förutsättningarna fanns — men detta *bara* förutsätter i sista hand ändrade bestämmelser om hur man får och måste bygga.

De åtgärder som man i första hand kan tänka sig är av två principiellt olika slag. För det första finns det möjligheter att skapa generösare bestämmelser, så att fler gemensamhetsanläggningar kan omfattas av låneunderlaget. För det andra kan man fastställa särskilda byggnormer, som säger t. ex. att man måste bygga ett visst antal daghemsplatser per lägenhet, d. v. s. en analogi med de bestämmelser som nu i allmänhet gäller för parkeringsplatser.

Frågor av dessa slag utreds av 1967 års servicekommitté. De har också behandlats i folkpartiets bostadspolitiska motioner 1969 I: 65 och II: 83 och de som väckes vid årets riksdag. Beträffande mera utförliga ställningstaganden hänvisar vi till dessa motioner.

En detalj, men inte en oväsentlig, i den service som medborgarna behöver är slutligen att kunna göra sina inköp på andra tider än sina egna arbetstider. Generösa bestämmelser om öppethållande av butiker på söndagar och andra arbetsfria tider är nödvändiga i ett samhälle som inte väntar sig att varje arbetande person har sina inköp skötta av en heltidshemmarande. Det är inget nödvändigt likställighetskrav att alla är lediga exakt samtidigt. Det kan tvärtom minska allas frihet, så att mindre blir kvar av det som fritiden skulle användas till. Vi är emellertid medvetna om de svårigheter som de många deltid arbetande inom detaljhandeln anses utgöra för fackföreningarna men är övertygade om att dessa svårigheter går att lösa, när fackföreningarna genom energiska insatser lyckats övertyga även de deltid anställda om att de är till för deras skull och tillvaratar deras intressen.

4. Social trygghet

Sociala förmåner utgår i vissa fall enligt olika bestämmelser för män och kvinnor. Hemmafruförsäkringen inom sjukförsäkringen som ger alla hustrur utan inkomst av förvärvsarbete rätt till kontant ersättning vid sjukdom gäller t. ex. inte hemmamän. Änkepension och hustrutillägg är andra könsbundna förmåner. I de flesta fall är sådana socialförsäkringsförmåner värdefulla och bör bibehållas, men de bör gälla också män i den mån deras förhållanden faller inom ramen för de bestämmelser, som nu gäller exklusivt för kvinnor.

Vi noterar därför med tillfredsställelse att en proposition aviseras till vår riksdagen om utjämning av könsbundna förmåner inom sjukförsäkringen. Motsvarande utjämning skulle kunna ske också inom pensionsförsäkrings-systemet genom införande av en allmän egenpension, sådan den skisserades i två folkpartimotioner 1966 (I: 320 och II: 392).

Allmän egenpension sådan den skisserades av folkpartiet innebär bl. a.:

- självständig pensionsrätt för hemarbetande eller deltid arbetande make. Därigenom skulle bl. a. kravet på att barnavårdsåren skall vara ATP-grundande kunna tillgodoses.
- försörjarpension — ordentligt tilltagen — som ersättning för änke och nu obefintlig änklingspension,
- förtidspension till efterlevande make eller hemma dotter som inte efter omskolning kan gå ut i förvärvsarbete,
- barnpension efter generösa regler till den avlidne makens barn,
- lika regler för folk- och tilläggs pensioneringen,
- övergångsbestämmelser så att inte nu utgående förmåner försämras.

Frågan utreds nu av pensionsförsäkringskommittén. Det finns anledning att ärendets behandling påskyndas.

5. Hemmadöttrar

Det finns vissa grupper dominerade av kvinnor som har alldeles speciella problem. En av dem är de som länge vårdat sjuka anhöriga och därefter inte är i stånd att få arbete på grund av ålder och bristande utbildning. Samtidigt har deras arbete i hemmet varken medfört lön eller pension. Om allmän egenpension genomförs kan man lösa hemmadöttrarnas och hemmasönernas pensions- och förtidspensionsfråga. Vidare bör omställningsbidrag kunna utgå till denna kategori även i fall där egen kontant lön inte uppburits.

6. Invandrarhustrur

En annan kategori är invandrarkvinnorna. Eftersom de i stor utsträckning kommer från länder, där kvinnans ställning är en annan än hos oss, får de särskilda svårigheter att anpassa sig efter svenska förhållanden och dra den nytta av det svenska samhället, som de i princip har rätt till. De lever ofta mer isolerade än sina män och barn och får mindre möjligheter att lära sig svenska. För alla invandrare, men alldeles särskilt för de kvinnliga, är det därför viktigt att informationsbyråer upprättas på alla orter med många invandrare. I dag finns sådana i bl. a. Stockholm, Södertälje, Eskilstuna och Västerås. De drivs på kommunalt initiativ och med kommunal finansiering, men betydande statligt stöd krävs för att man skall kunna utvidga verksamheten och öppna motsvarande informationsbyråer i mindre kommuner, som knappast ensamma orkar med den service som behöver ges.

Invandrarkvinnorna får ofta särskilda svårigheter på vissa områden: de har genom sin brist på kontakter utanför familjen ofta svårare än mannen och barnen att lära sig svenska, de känner inte till möjligheterna att få sociala understöd för sig och sina barn, särskilt i situationer när de blir övergivna av sina män; de inser ofta inte fördelen med att barnen går i skolan längre än till 12 år eller så; de fostrar ofta sina barn efter helt andra normer än som är vanligt i Sverige, med konflikter för barnen som följd; de har svårt att laga en billig, näringsriktig kost åt sin familj, eftersom många svenska maträtter är fullständigt okända för dem och de rätter de är vana att laga kanske fordrar råvaror, som är dyra och svåråtkomliga i vårt land.

Här kan man hjälpa dels genom att utvidga informationsbyråernas arbetsområde, så att de dels kan åta sig även vissa kurativa uppgifter och dels driva särskild konsulentverksamhet. Staten måste bidra till finansieringen av sådant arbete.

Beträffande denna fråga hänvisar vi i övrigt till de krav som från vårt håll kommer att framföras i en motion angående invandrarnas anpassning.

7. Utbildning m. m.

Vill vi få ett samhälle, där kvinnor och män i full utsträckning kan arbeta som jämlikar och inte hindras att utveckla sina egna anlag genom före-

skrivna könsroller, så måste utbildningen och uppfostran i både hem och skola ta direkt sikte på detta.

Vi anser därför tiden vara mogen för en mycket kraftigare satsning på föräldrautbildning än som hittills gjorts och förordar att denna framför allt knyts till barnavårdscentralerna, till grundskolans utbildning i familjekunskap och till Hem och skola-föreningarna, både vid den nuvarande obligatoriska skolan och vid förskolan, vilken förhoppningsvis inom kort blir obligatorisk. Vidare hänvisar vi till förslaget om undervisning för föräldrar i TV i barn- och ungdomspsykologi, som väcks från vårt håll vid årets riksdag.

En viktig förutsättning för att de unga medborgarna från början vänjs vid att män och kvinnor i princip passar för alla slags jobb och är i stånd att väl utföra dem är att de möter båda könen bland sina förskole- och lågstadielärare. För närvarande är dessa kårer som bekant nästan uteslutande kvinnliga, vilket har många beklagliga följder. Många barn kommer därigenom att uppleva nästan enbart kvinnliga vuxna i sin omgivning, vilket berövar dem hälften av deras nödvändiga erfarenhet av mänsklig variation. Förskole- och lågstadielärarna själva blir också lidande på att ständigt arbeta i en enkönad miljö.

Sättet att komma till rätta med detta problem kan dock enligt vår mening i princip inte vara att tvångsmässigt könskvotera intagningen till utbildning av dessa lärare. Under nuvarande omständigheter skulle detta leda till att man fick i huvudsak två grupper studerande vid dessa undervisningsanstalter: en grupp högt kvalificerade flickor och en grupp genomsnittligt sett sämre kvalificerade pojkar, med de svårigheter en sådan splittring för med sig. Hittills torde löner och allmänna villkor ha omöjliggjort att yrket varit konkurrenskraftigt även för pojkar, som tycks ha en annan värdering av den framtida lörens betydelse än många flickor. Vi behöver komma bort från det märkliga förhållandet, att skötsel och underhåll av maskiner och döda ting betalas så mycket bättre än vård av människor. Men den mera grundläggande attityden på många håll att förskole- och lågstadieläraryrket passar särskilt väl för kvinnor behöver också ändras och kan påverkas genom en energisk informationsinsats.

Vi finner det också angeläget att någon kontakt med förskolebarn och barnstugor läggs in som ett led i den obligatoriska praktiken för många andra yrken än blivande förskollärares. Det måste anses vara värdefullt för många typer av tekniker som kommer att ha med byggande och samhällsplanering att göra, för arkitekter, barnläkare, barnpsykologer m. fl., vilka under nuvarande förhållanden kan avsluta hela sin utbildning utan att någonsin haft med levande barn att göra. På detta sätt skulle en mängd manliga praktikanter automatiskt slussas till barnstugorna, till stor fördel för alla parter. Den faderliga komponenten i mannens psyke är inte värd mindre uppmuntran och utvecklingsmöjlighet än den moderliga i kvinnans.

8. Lagstiftning

Hur mycket hjälper det över huvud taget med lagstiftning i könsrollsfrågor t. ex. i de fall som berörts ovan? Kan man lagstifta bort orättvisor som i stor utsträckning ligger på det psykologiska planet och i sedvanor och som aldrig fallit under lagens område? Frågan är utan tvivel svårlöst, men vi anser att den inte kan avfärdas på förhand.

I USA finns numera en lag mot könsdiskriminering på arbetsmarknaden, och det finns en typ av domstol dit man kan dra fall av t. ex. uppsägning eller vägrad anställning på grund av könstillhörighet. En sådan lag och en sådan domstol åstadkommer inte någon plötslig revolution, men den ger dock ett handgripligt stöd åt dem som arbetar för att få bort könsfördomarna. Blotta medvetandet om att den finns och kan åberopas torde kunna avhålla många arbetsgivare och andra från alltför uppenbara former av könsdiskriminering. I ett land som Sverige, där den i massmedia uttalade opinionen i så mycket högre grad än i USA verkar emot könsfördomar, borde en lag av detta slag dessutom kunna räkna på mycket större genomslagseffekt. Det finns också andra områden, där en lagstiftning mot olika behandling av män och kvinnor skulle kunna få effekt. Det gäller t. ex. könsbundna förmåner och könsolikheter i frivilliga försäkringar.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställer vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa

1. att inkomstprövningen av omskolningsbidrag mot makes inkomst upphör,

2. om en utredning med uppgift att framlägga förslag till hur en jämnare könsfördelning bland förskole- och lågstadielärare åstadkommes,

3. om en utredning med uppgift att lägga fram förslag till hur en mindre könsbunden rekrytering till kvalificerad intern utbildning på arbetsplatserna stimuleras och förekomsten särskilt i offentlig tjänst av olika karriärvägar på samma nivå för män och kvinnor motverkas,

4. att riksdagen i övrigt beaktar vad som anförts i motionen.

Stockholm den 14 januari 1970

Gunnar Helén (fp)

Olle Dahlén (fp)

Axel Andersson (fp)

Ruth Hamrin-Thorell (fp)

Stig Stefanson (fp)

Eric Peterson (fp)